

เครือข่ายนโยบายปัญหาหมอกควันในพื้นที่โครงการพัฒนาอยตุง (พื้นที่ทรงงาน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ฐานรินทร์ หาญเกียรติวงศ์¹

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง เครือข่ายนโยบายปัญหาหมอกควันในพื้นที่โครงการพัฒนาอยตุงฯ มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ (1) เพื่อศึกษาการดำเนินงานของเครือข่ายนโยบายปัญหาหมอกควันในพื้นที่โครงการพัฒนาอยตุง (พื้นที่ทรงงาน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ (2) เพื่อวิเคราะห์ผู้มีส่วนร่วมและปฏิสัมพันธ์ของเครือข่ายในการป้องกันปัญหาหมอกควันในพื้นที่โครงการพัฒนาอยตุง (พื้นที่ทรงงาน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคม (social phenomenon) โดยเลือกใช้ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพ (qualitative research)

ผลการวิจัย พบว่า

การดำเนินงานของเครือข่ายนโยบายปัญหาหมอกควัน มีการประสานร่วมมือกันทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน และปฏิสัมพันธ์ที่ขับเคลื่อนการดำเนินงานหรือขับเคลื่อนการนำนโยบายป้องกันและแก้ไขปัญหาหมอกควันไปปฏิบัติมากที่สุดคือ ความสัมพันธ์ในรูปแบบไม่เป็นทางการ โดยมุ่งเน้นความสัมพันธ์ส่วนตัว และการพบปะพูดคุยกันระหว่างผู้มีส่วนร่วมในนโยบายหรือสมาชิกในเครือข่ายนโยบาย

คำสำคัญ: เครือข่ายนโยบาย; ปัญหาหมอกควัน; โครงการพัฒนาอยตุง

¹ นักวิจัยอิสระ

พิพิธภัณฑสถานประวัติศาสตร์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดเชียงใหม่, ประเทศไทย

อีเมล: thanarin.h@gmail.com

Haze Problem Policy Networks in Doi Tung Development Project (Royal Workspace) Founded and Sustained by Princess Srinagarindra, The Princess Mother of The Kingdom of Thailand

Thanarin Harnkiattiwong¹

Abstract

In this research, the researcher examines (1) the operation of haze problem policy networks in Doi Tung development project, (2) the analyzing of participants and the haze problem policy networks interaction in Doi Tung development project. The researcher also frames the social phenomenon by qualitative research.

Findings are as follows:

The operation of haze problem network has coordinate from the government, private and public sector. The most interaction of implement or drive the policy to protect and solve the haze problem is the informal relationship that focus on personal relationship and communication meeting between stakeholders or haze problem policy networks members.

Keywords: Policy networks; Haze problem; Doi Tung Development Project

¹ Independent Researcher

Haripunchai Art Museum, Doi Lor District, Chiang Mai Province, Thailand

e-mail: thanarin.h@gmail.com

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การป้องกันปัญหามลพิษในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน เริ่มจากความรุนแรงของสภาพปัญหาในภูมิภาคในปี พ.ศ. 2550 พบว่า ปัญหามลพิษรุนแรงที่สุดในรอบ 5 ปี ที่ผ่านมา เนื่องจากการเกิดไฟป่า 4,771 ครั้งในช่วง เดือนตุลาคม 2549 ถึง เดือนเมษายน

2550 ค่าฝุ่นละอองขนาดไม่เกิน 10 ไมครอน (10 pm) เฉลี่ย 24 ชั่วโมง ของจังหวัดต่างๆ เกินค่ามาตรฐานเป็นระยะเวลา 3-4 สัปดาห์ (Suwannasoon, 2012, p. 23) และค่าสูงสุดของแต่ละจังหวัดสูงต่อเนื่องถึงปี พ.ศ. 2552 (Pollution control department, 2011, pp. 63-64)

ตาราง 1

ผลการตรวจวัดปริมาณฝุ่นละอองขนาดไม่เกิน 10 ไมครอน (pm_{10}) ปี พ.ศ. 2550

จังหวัด	ค่า(pm_{10}) สูงสุด	จำนวนวันที่เกินมาตรฐาน
เชียงใหม่	382.7	35
ลำปาง	358.6	37
เชียงราย	201.4	16
แม่ฮ่องสอน	339.6	28

ที่มา: Report on Thailand's Pollution Situation in 2008 (P. 117), Pollution control department, 2553, Bangkok.

ในวันที่ 30 ตุลาคม 2550 จึงมีมติคณะรัฐมนตรีรับร่างแผนปฏิบัติการแก้ไขปัญหามลพิษและไฟป่า ปี 2551 – 2554 ที่เสนอโดยกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยในรายละเอียดของแผน มีการกำหนดให้มีการออกคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการจัดการไฟป่าทุกระดับ (ระดับชาติ จังหวัด อำเภอ ตำบล (อบต. และหมู่บ้าน) เพื่อให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในทุกระดับได้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาไฟป่าการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศ ในเรื่องการสนับสนุนบุคลากร วัสดุอุปกรณ์ องค์ความรู้ ตลอดจนเทคโนโลยีในการจัดการไฟป่าและหมอกควันจากไฟป่ารวมทั้งการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศการทำงานที่ใกล้ชิดกันร่วมกัน เพื่อให้เกิดแนวทางเดียวกันในการแก้ปัญหาไฟป่าและหมอกควันจากไฟป่าร่วมกันในระดับภูมิภาค ภาพของการนำนโยบายไปปฏิบัติจึงแสดงออกมาในรูปแบบของเครือข่าย ที่มีผู้มีส่วนร่วม 3 ฝ่าย คือ ภาครัฐ ภาค

เอกชน และภาคประชาชน

การนำนโยบายป้องกันปัญหามลพิษไปปฏิบัติในพื้นที่โครงการพัฒนาออยตุง (พื้นที่ทรงงาน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ เริ่มต้นอย่างเป็นทางการเมื่อมีการออกคำสั่ง โดยผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงรายให้จัดตั้งศูนย์อำนวยการร่วมการป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟป่าในพื้นที่โครงการพัฒนาออยตุง (พื้นที่ทรงงาน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ (คำสั่งจังหวัดเชียงราย ที่ 2767/2550 ลงวันที่ 27 พฤศจิกายน 2550 แต่งตั้งคณะกรรมการศูนย์อำนวยการร่วมการป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟป่าในพื้นที่โครงการพัฒนาออยตุง (พื้นที่ทรงงาน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ)

ผลการดำเนินงานที่ผ่านมาในพื้นที่โครงการพัฒนาออยตุง (พื้นที่ทรงงาน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ตาราง 2

สถิติความเสียหายจากไฟไหม้ป่า (พ.ศ. 2544 – 2550) ก่อนการจัดตั้ง กอ.ร่วมาฯ

ปี	จำนวน (ครั้ง)	พื้นที่เสียหาย(ไร่-งาน-ตร.ว.)
2545	72	887-0-00
2546	59	149-3-10
2547	96	832-0-00
2548	89	488-0-00
2549	69	543-1-00
2550	116	1,913-0-00
รวม	575 (82 ครั้ง/ปี)	5,253-0-10
เฉลี่ย	(750 ไร่/ปี)	

ที่มา: สถานีไฟป่าดอยตุง 2558

ตาราง 3

สถิติความเสียหายจากไฟไหม้ป่า (พ.ศ. 2551 – 2557) หลังการจัดตั้ง

ปี	จำนวน (ครั้ง)	พื้นที่เสียหาย (ไร่-งาน-ตร.ว.)
2551	7	10 – 2 -75
2552	27	47 – 2 - 00
2553	19	310 - 2 - 00
2554	5	16 – 1 – 00
2555	32	130 – 1 – 00
2556	18	174 – 3 – 46
2557	20	149 – 3 – 00
รวม	128 (18 ครั้ง/ปี)	839 (160 ไร่/ปี)

ที่มา: สถานีไฟป่าดอยตุง 2558

จากสถิติตาม ตาราง 2 และ ตาราง 3 ผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นในการศึกษา การนํานโยบายการป้องกันปัญหาหมอกควันไปปฏิบัติ ในพื้นที่โครงการพัฒนา ดอยตุง (พื้นที่ทรงงาน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ซึ่งเป็นเครือข่ายในระดับพื้นที่ เพื่อถอดบทเรียนการดำเนินงานที่ได้ นำไปเป็นต้นแบบ ปรับใช้ในการดำเนินงานในพื้นที่อื่นๆ ที่ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดำเนินงานของเครือข่ายนโยบายปัญหาหมอกควันในพื้นที่โครงการพัฒนาตอยตุง (พื้นที่ทรงงาน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ
2. เพื่อวิเคราะห์ผู้มีส่วนร่วมและปฏิสัมพันธ์ของเครือข่ายในการป้องกันปัญหาหมอกควันในพื้นที่โครงการพัฒนาตอยตุง (พื้นที่ทรงงาน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

นิยามศัพท์

1. เครือข่าย หมายถึง ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของผู้ที่มีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหาหมอกควันจากไฟป่าและการเผาในที่โล่ง
2. ปฏิสัมพันธ์ หมายถึง รูปแบบความสัมพันธ์ที่มีการพึ่งพาอาศัยทรัพยากรระหว่างกันของตัวแสดงในนโยบายที่เป็นหน่วยงานและบุคคล มี 2 รูปแบบคือรูปแบบที่ 1 ความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการ แสดงออกมาในรูปแบบของการประสานความร่วมมือระหว่างกันในแนวราบ และเน้นการดำเนินงานภายใต้ความสัมพันธ์ส่วนบุคคลเป็นหลัก รูปแบบที่ 2 ความสัมพันธ์ที่เป็นทางการแสดงออกมาในรูปแบบการบังคับบัญชาตามลำดับชั้นของความร่วมมือระหว่างกันในแนวตั้ง และเน้นการดำเนินงานภายใต้ขอบเขตอำนาจหน้าที่ตามข้อกำหนดของกฎหมาย
3. การดำเนินงานของเครือข่าย หมายถึง การร่วมมือกันของสมาชิกในเครือข่ายในการนำนโยบายการป้องกันปัญหาหมอกควันไปปฏิบัติ ในรูปแบบของกิจกรรมต่างๆ ซึ่งแปลงมาจากนโยบายที่ได้รับมอบหมายของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย
4. การป้องกันปัญหาหมอกควัน หมายถึง การป้องกันไม่ให้เกิดการเผาไหม้ทุกชนิด ทั้งการเผาในที่โล่งและไฟป่า

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตในด้านเนื้อหา เป็นการศึกษาวิจัยเฉพาะขั้นตอนการนำนโยบายการป้องกันปัญหาหมอกควันที่มีสาเหตุจากไฟป่าและการเผาในที่โล่งไปปฏิบัติเท่านั้น
2. ขอบเขตด้านพื้นที่ เป็นการศึกษาวิจัย ในพื้นที่โครงการพัฒนาตอยตุง (พื้นที่ทรงงาน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย
3. ขอบเขตด้านระยะเวลาในการศึกษา ผู้วิจัยใช้เวลาทำการศึกษา นับตั้งแต่ เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2557 ถึง เดือนมีนาคม พ.ศ. 2558
4. ขอบเขตด้านประชากร ศึกษาเฉพาะผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการนำนโยบายการป้องกันปัญหาหมอกควันไปปฏิบัติ

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. เพื่อให้ทราบการดำเนินงาน ผู้ที่มีส่วนร่วมในเครือข่าย และการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของสมาชิกภายในเครือข่ายการนำนโยบายการป้องกันปัญหาหมอกควันไปปฏิบัติ
2. เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้มาปรับใช้ในการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคม ในการนำนโยบายการป้องกันปัญหาหมอกควันไปปฏิบัติ
3. สามารถนำรูปแบบเครือข่ายที่ได้จากผลการวิจัยไปปรับใช้ในพื้นที่อื่นๆ ที่ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. นโยบายสาธารณะการนำนโยบายไปปฏิบัติ

นโยบายสาธารณะหมายถึง สิ่งรัฐบาลกระทำหรือไม่กระทำ ซึ่งแสดงออกในรูปของกฎหมาย ประกาศต่างๆ (Edwards & Sharkansky, 1978, p. 2) และต่อมาจะเป็นการดำเนินงานตามขั้นตอนนั้นซึ่งอาจนำมาแปลงเป็นแผนปฏิบัติของหน่วยงานรัฐ และกำหนดโครงสร้างกระบวนการต่างๆ (Mazmanian and

Sabatier, 1983, pp. 20-21) กิจกรรมเหล่านี้รวมถึงการสร้างองค์กรขึ้นมาใหม่หรือมอบหมายให้กับองค์กรที่มีมาอยู่ก่อนแล้ว โดยองค์กรเหล่านี้จะดำเนินการตามขั้นตอนข้างต้น คือ ต้องแปลงกฎหมายไปสู่หลักการปฏิบัติหรือระเบียบปฏิบัติ มีการรื้อทำ ทำสัญญา ใช้งบประมาณ และในกิจกรรมเหล่านี้เป็นการตัดสินใจของข้าราชการ (Dye, 2008, p. 53)

2. ทฤษฎีเครือข่าย

เครือข่าย หมายถึง การร่วมมือร่วมใจกันในการดำเนินงานเพื่อเพิ่มศักยภาพให้กับกลุ่มของตนเอง โดยมีเป้าหมายร่วมกัน ซึ่งความร่วมมือนี้อาจแสดงออกมาในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ (Kruatthep, 2007, p. 35, Pholsri, 2007, p. 210)

เครือข่าย ต้องมีองค์ประกอบสำคัญได้แก่ แกนนำ เครือข่าย องค์ความรู้ ทรัพยากร มีการบริหารจัดการที่ดีโดยเฉพาะการสื่อสารและการมีส่วนร่วมในเครือข่าย ขณะเดียวกันต้องมีความต่อเนื่องในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และมีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกในเครือข่ายด้วย (Pholsri, 2007, pp. 264-265; Ar parkaro, 2004, pp. 47-49) โดยการมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่ายอย่างกว้างขวาง (all stakeholders participation) เป็นกระบวนการสำคัญที่สุด ที่จะทำให้เครือข่ายประสบความสำเร็จ ดังนั้น สถานะของสมาชิกในเครือข่ายจึงควรมีความเท่าเทียมหรือเป็นความสัมพันธ์ในแนวราบแทนความสัมพันธ์ในแนวตั้ง (CharoenWongsak, 1994, pp. 37-44)

3. ทฤษฎีเครือข่ายนโยบาย

เครือข่ายนโยบาย เป็นการดำเนินการของตัวแสดงในนโยบายที่มีความเป็นสถาบันทั้งรูปแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการซึ่งประกอบไปด้วยตัวแสดงภาครัฐและตัวแสดงภาคอื่นๆ โดยโครงสร้างความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจะวนกลับมาร่วมมือกันอย่างไม่มีการสิ้นสุดในการ

เจรจาเพื่อผลประโยชน์และเป้าหมายในการกำหนดนโยบาย และการนำนโยบายไปปฏิบัติ นโยบายจึงเกิดขึ้นจากการพึ่งพาอาศัยซึ่งกัน และปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของตัวแสดงเหล่านี้ (Rhodes, 2006, p. 426) ผลประโยชน์ที่เป็นปัจจัยพื้นฐานในการนำตัวแสดงเข้าสู่เครือข่าย มีหลากหลายและแตกต่างกันออกไป ตัวอย่างผลประโยชน์ของตัวแสดงในเครือข่าย เช่น ตัวแสดงภาครัฐซึ่งดำเนินการโดยองค์กร หน่วยงาน ข้าราชการ มีผลประโยชน์พื้นฐานในนโยบายคือ ต้องการลดปัญหาหรือสิ่งที่ไม่สามารถคาดการณ์ในการดำเนินนโยบาย ต้องการสร้างความชอบธรรม สารสนเทศ และหุ้นส่วนในการนำนโยบายไปปฏิบัติเพื่อแข่งขันที่เกิดความได้เปรียบกับองค์กรอื่นๆ เป็นต้น (Smith, 1993, pp. 50-51; Waarden, 1992, p. 31; Maloney, Jordan & McLaughlin, 1994, pp. 20, 36) องค์ประกอบของเครือข่ายนโยบายคือ หนึ่ง ความสัมพันธ์ในการพึ่งพาอาศัยระหว่างกันของตัวแสดง (dependency) เนื่องจากเหตุผลสองประการคือ ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และความขาดแคลน (Cook, 1977, pp. 64-65) ประการต่อมาคือ กฎในกระบวนการแลกเปลี่ยน โดยสมมติความสัมพันธ์เป็นการเล่นเกม ที่องค์กรต้องวางแผนเพื่อให้ได้รับประโยชน์ สู่การสร้างอิทธิพลสูงสุดเหนือผลลัพธ์ โดยพยายามหลีกเลี่ยงการพึ่งพาอาศัยต่อตัวแสดงอื่นๆ (Rhodes, 2006, p. 431) ประการที่สาม คือ ความเป็นสถาบันของเครือข่าย (institutions) ทั้งรูปแบบที่เป็นทางการ และสถาบันที่ไม่เป็นทางการ (Kenis and Schneider, 1991, p. 27) ประการสุดท้าย คือ กลยุทธ์ (strategies) หรือ วิธีการที่ตัวแสดงดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของพวกเขา เช่น การใช้อำนาจหน้าที่อย่างเป็นทางการตามระเบียบบริหารราชการ การควบคุม (control) การประสานเชื่อมโยง (incorporation) การปรึกษา (consultation) การต่อรอง (bargaining) การเพิกเฉยหรือการต่อต้าน (vetoing) การกระตุ้น (incentive) การจูงใจ

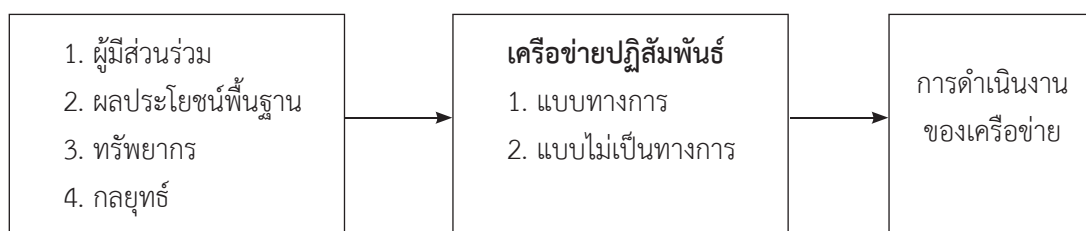
(persuasion) การลอบบี้ การแนะนำ การอ้างอิงความเป็นวิชาชีพพวมนกัน (professionalization) (Rhodes, 1988, pp. 92-93)

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องมีดังนี้ การศึกษาของ Luzi, Hamouda, Sigrist and Tauchnitz (2008) เรื่อง Water Policy Networks in Egypt and Ethiopia ศึกษาเครือข่ายนโยบายน้ำในประเทศอียิปต์และประเทศเอธิโอเปีย พบว่า เครือข่ายนโยบายน้ำในประเทศอียิปต์ ตัวแสดงภาคประชาชนมีความอ่อนแอในการสนับสนุนและการเข้าถึงทรัพยากร ส่วนเครือข่ายนโยบายน้ำในประเทศเอธิโอเปีย พบว่า องค์กรผู้บริจาคหรือภาคเอกชน มีอิทธิพลสูง ผู้ที่เป็นศูนย์กลางเครือข่ายนโยบายที่แท้จริงของทั้งสองประเทศ คือ รัฐบาล จึงทำให้ลักษณะเครือข่ายและผลลัพธ์นโยบายไม่มีการเปลี่ยนแปลง ส่วนการศึกษาในบริบทของประเทศไทย การศึกษาของ THanariyawong (2003) พบว่าไม่มีความสอดคล้อง

กับงานวิจัยต่างประเทศที่กล่าวมาข้างต้นคือ ตัวแสดงที่เข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน การเข้าสู่เครือข่ายของตัวแสดงภาครัฐเป็นไปตามข้อกำหนดของกฎหมาย ส่วนตัวแสดงภาคอื่น ๆ เกิดจากความสมัครใจ ความสัมพันธ์ของตัวแสดงมีทั้งรูปแบบที่เป็นทางการคืออำนาจในการสั่งการภายใต้พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550 และกฎระเบียบอื่นๆ ของภาครัฐ ความสัมพันธ์เป็นไม่เป็นทางการอยู่บนพื้นฐานความสัมพันธ์แบบเครือญาติ โดยเฉพาะภาคประชาชน สอดคล้องกับการศึกษาของ Boontian (2012) พบว่าผู้ที่มีส่วนร่วมในนโยบาย ประกอบด้วยคณะทำงานฝ่ายต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน มีความยืดหยุ่นสูง โดยแบ่งออกเป็นกลุ่มกลไกหลักและกลไกเสริมหนุน ส่วนการเข้าร่วมเครือข่ายการศึกษาของ Unthongdee (2013) และการศึกษาของ Charoensiri (2013) พบว่า ผู้ที่เข้าร่วมเครือข่ายนั้นเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียหรือเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหา ผู้วิจัยจึงได้สังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิด ดังนี้

กรอบแนวคิด

ระเบียบวิธีวิจัย

ประเภทการวิจัย การศึกษาใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยการแสวงหาความรู้จากปรากฏการณ์สังคมที่มีอยู่ และไม่มีการกำหนดกรอบไว้ล่วงหน้า (Phothisita, 2009, p. 29)

กลุ่มเป้าหมายที่เป็นบุคคลที่จะเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญในงานวิจัยนั้นแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ภาค

รัฐและภาคประชาสังคมซึ่งหมายถึงหน่วยงานอื่นที่ไม่มีใช้ของรัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา และประชาชน ใช้วิธีการเลือก 2 แบบ คือ

การเลือกแบบเจาะจง โดยพิจารณาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เริ่มต้นจากการศึกษาเอกสารราชการที่เกี่ยวข้องซึ่งจะระบุบุคคลตามตำแหน่งซึ่งมีอำนาจหน้าที่ เกี่ยวข้องโดยตรงในนโยบายป้องกัน

ปัญหาหมอกควันในพื้นที่ที่เลือกศึกษา และการเลือกแบบสโนว์บอล (snow ball) เริ่มต้นจากการลงภาคสนามแล้วจึงสอบถามจากผู้ให้ข้อมูลทั่วไป โดยให้แนะนำบุคคลต่อไปเรื่อยๆ เพื่อค้นหาบุคคลสำคัญที่สุดมาเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งผู้ที่ถูกเอ่ยชื่อมากที่สุด จะเป็นผู้ที่ให้ข้อมูลสำคัญในกลุ่มนี้ (Phothisita, 2009, pp. 396-397)

หมู่บ้านที่เป็นสนามวิจัยคือ ผู้วิจัยเลือก 3 หมู่บ้านในพื้นที่และเป็นหมู่บ้านเครือข่ายแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควัน หลักเกณฑ์ในการเลือก (1) หมู่บ้านต่างชาติพันธุ์กัน (2) หมู่บ้านที่นับถือศาสนาต่างกัน โดยมีรายละเอียดดังนี้

หมู่บ้าน ก ประชากรในหมู่บ้านเป็น ชนเผ่าอาข่า นับถือศาสนาคริสต์

หมู่บ้าน ข ประชากรในหมู่บ้านเป็น ชนเผ่าลาหู่ นับถือศาสนาพุทธ

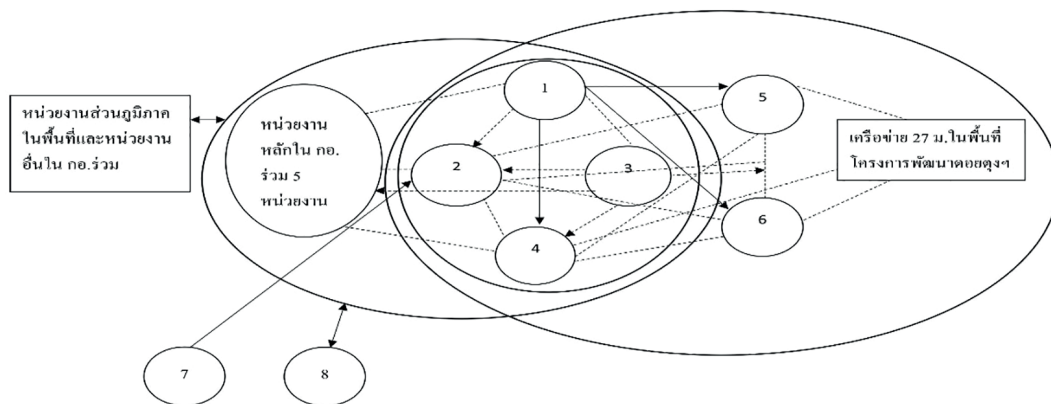
หมู่บ้าน ค ประชากรในหมู่บ้านเป็น คนไทยพื้นราบ ชนเผ่าไทใหญ่ ชนเผ่าลีซอ นับถือศาสนาพุทธ

ใช้เทคนิควิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบทางการและไม่เป็นทางการ การสัมภาษณ์เจาะลึก จำนวนผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมด 17 คน

การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น การวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร ข้อมูลจาก การสัมภาษณ์ ข้อมูลจากการสังเกต และข้อมูลจากการจดบันทึกภาคสนาม ซึ่งจะใช้วิธีการศึกษาแบบอุปนัย (inductive) คือ การตีความจากข้อมูลที่ได้แล้วสร้างข้อสรุป

ผลการวิจัย

1. ผู้มีส่วนร่วมและปฏิสัมพันธ์ในเครือข่าย

เส้น ----- หมายถึง ความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการในแนวราบ คือ ผู้ที่มีส่วนร่วมเน้นความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างกันและมีความเท่าเทียมกันในการสัมพันธ์

เส้น ----> หมายถึง ความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการในแนวตั้ง คือ ผู้ที่มีส่วนร่วมเน้นความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างกันแต่มีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่มีอิทธิพลเหนือกว่าในการสัมพันธ์

เส้น <--> หมายถึง ความสัมพันธ์ที่เป็นทางการในแนวราบ คือ ผู้ที่มีส่วนร่วมมีความสัมพันธ์กันตามข้อกฎหมาย

หรือระเบียบของราชการ และมีความเท่าเทียมกันในการสัมพันธ์

เส้น —> หมายถึง ความสัมพันธ์ที่เป็นทางการในแนวตั้ง คือ ผู้ที่มีส่วนร่วมมีความสัมพันธ์กันตามข้อกฎหมายหรือระเบียบของราชการและมีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดที่มีอิทธิพลเหนือกว่าในการสัมพันธ์โดยการบังคับบัญชา หรือการมีอำนาจในการกำกับดูแล

ผู้ที่มีส่วนร่วมในเครือข่ายนโยบายการป้องกันปัญหาหมอกควันในพื้นที่โครงการพัฒนาตอยตุง (พื้นที่ทรงงาน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นเครือข่ายที่มีโครงสร้างความสัมพันธ์ 4 ระดับ สมาชิกที่มีบทบาทหน้าที่หลักในเครือข่าย จำนวน 11 ตัวแสดงและมีเครือข่ายย่อย 27 เครือข่าย สมาชิกที่มีบทบาทสนับสนุน 15 ตัวแสดง เป็นหน่วยงานราชการตั้งอยู่ในส่วนภูมิภาคและส่วนกลาง ศูนย์กลางเครือข่ายประกอบด้วยโครงการพัฒนาตอยตุงดำเนินการโดยส่วนพัฒนาสังคม สถานีควบคุมไฟฟ้าพื้นที่ทรงงานตอยตุง นายอำเภอแม่ฟ้าหลวง และ อบต.แม่ฟ้าหลวง

1. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของผู้ที่มีส่วนร่วมในเครือข่าย

เครือข่ายมีโครงสร้างหลายระดับชั้น ประกอบด้วย

1.1 โครงสร้างชั้นที่หนึ่ง เป็นเครือข่ายผู้มีส่วนร่วมที่เป็นศูนย์กลางของเครือข่าย ได้แก่ โครงการพัฒนาตอยตุงฯ โดยการทำหน้าที่ของส่วนพัฒนาสังคม สถานีควบคุมไฟฟ้าพื้นที่ทรงงานตอยตุง นายอำเภอแม่ฟ้าหลวง และอบต.แม่ฟ้าหลวงรูปแบบความสัมพันธ์ เป็นความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการในแนวราบเนื่องจากไม่ได้เป็นหน่วยงานที่อยู่ในสังกัดเดียวกันและไม่มีการบังคับบัญชาต่อกัน ยกเว้นความสัมพันธ์ระหว่างนายอำเภอและ อบต. แม่ฟ้าหลวง ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างนายอำเภอแม่ฟ้าหลวงกับสถานีควบคุมไฟฟ้าตอยตุง มีความสัมพันธ์ไม่เป็นทางการในแนวดิ่งเนื่องจากนายอำเภอแม่ฟ้าหลวงเป็นผู้นำส่วนราชการในพื้นที่จึงมีอิทธิพลเหนือกว่า เช่นเดียวกับโครงการพัฒนาตอยตุงฯ มีความสัมพันธ์ไม่เป็นทางการในแนวดิ่งกับสถานีควบคุมไฟฟ้าตอยตุงและ อบต. แม่ฟ้าหลวง เนื่องจากเป็นหน่วยงานที่อยู่ในพื้นที่มานานและเป็นโครงการในพระราชดำริ และรูปแบบความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการในแนวราบ พบในความสัมพันธ์ระหว่างนายอำเภอแม่ฟ้าหลวงกับโครงการพัฒนา

ตอยตุง และ อบต.แม่ฟ้าหลวงกับสถานีควบคุมไฟฟ้าตอยตุง ทรัพยากรที่ตัวแสดงครอบครอง นายอำเภอแม่ฟ้าหลวง มีทรัพยากรคือ อำนาจหน้าที่ซึ่งทำให้มีสิทธิตามกฎหมายในการดำเนินงานเกี่ยวกับการปกครอง การแก้ไขปัญหาให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตอยู่ด้วยความเรียบร้อย ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รวมทั้งมีบุคลากรในสังกัดเพื่อดำเนินงาน มึงงบประมาณ แม้จะไม่ใช่งบประมาณสำหรับการป้องกันหมอกควันจากไฟฟ้าและการเผาที่โถงโดยตรงแต่สามารถนำงบประมาณที่ได้รับจากป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย มาดำเนินการในส่วนนี้ได้ (Harnkiattiwong, Thammahot, Chardchawarn & Dejanipont, 2017) แต่ในส่วนของการสารสนเทศเพื่อการดำเนินงานป้องกันปัญหาหมอกควันนั้น ต้องพึ่งพิงต่อสถานีไฟฟ้าเนื่องจากมีความรู้ความเข้าใจ และมีบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ และเป็นหน่วยงานที่ได้รับงบประมาณในการดำเนินงานโดยตรงเป็นภารกิจหลักของหน่วยงาน ส่วนพัฒนาสังคมโครงการพัฒนาตอยตุง มีทรัพยากรสำคัญ คือ งบประมาณ และสารสนเทศเกี่ยวกับพื้นที่ และประชาชนในพื้นที่ เนื่องจากมีการเก็บสถิติ ข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับพื้นที่และประชากรในพื้นที่เป็นเวลายาวนานอย่างต่อเนื่อง หน่วยงานอื่นจึงจำเป็นต้องพึ่งพาข้อมูลในส่วนนี้เพื่อการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย อบต.แม่ฟ้าหลวงมีอำนาจหน้าที่ในการบริการสาธารณะ ตามพระราชบัญญัติแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้มีงบประมาณด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อมมีบุคลากร ที่เป็น อพปร.พร้อมวัสดุอุปกรณ์ และระดับเพลิง การบรรลุเป้าหมายในวิชาชีพและเป้าหมายทางเศรษฐกิจจึงเป็นผลประโยชน์พื้นฐานในการเข้าร่วมปฏิสัมพันธ์กับเครือข่ายของตัวแสดงในโครงสร้างชั้นนี้

1.2 โครงสร้างชั้นที่สอง ผู้ที่มีส่วนร่วมในเครือข่าย ได้แก่ นายอำเภอแม่ฟ้าหลวง ส่วนพัฒนาสังคมโครงการ

พัฒนาโดยตุง สถานีควบคุมไฟฟ้าพื้นที่ทรงงานโดยตุง
อำเภอแม่ฟ้าหลวง สถานีตำรวจภูธรแม่ฟ้าหลวง อบต.
แม่ฟ้าหลวง กองรักษาการณ์ทหารกองพันทหารราบ
ที่ 3 กรมทหารราบที่ 17 หน่วยเฉพาะกิจทหารพราน
31 กองร้อยตำรวจตระเวนชายแดนที่ 327 อำเภอ
แม่จัน จังหวัดเชียงราย

รูปแบบความสัมพันธ์ในเครือข่ายชั้นนี้ ส่วน
ใหญ่เป็นความสัมพันธ์ไม่เป็นทางการ ยกเว้นความ
สัมพันธ์ของกลุ่มผู้ที่มีส่วนร่วมในโครงสร้างชั้นที่หนึ่ง
ที่ได้อธิบายในข้างต้นแล้วเท่านั้น แม่ว่านายอำเภอ
แม่ฟ้าหลวงเป็นผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งของจังหวัดในฐานะ
ผู้อำนวยการศูนย์อำนวยการร่วมการป้องกันและแก้ไข
ปัญหาไฟป่าในพื้นที่โครงการพัฒนาโดยตุงฯ แต่หน่วย
งานที่เข้าร่วมนั้นมีได้อยู่ในสายบังคับบัญชาโดยตรง
การทำงานร่วมกันจึงเป็นลักษณะการประชุมแบบ
กลุ่มย่อย การพบปะพูดคุยกันทั้งที่เป็นการส่วนตัวและ
พบปะตามงานในโอกาสต่างๆ ที่ไปร่วมเป็นลักษณะของ
การแทรกซึมเพื่อให้เกิดความเป็นพันธมิตร แล้วจึงส่ง
เสริมแนวคิดต่างๆ เพื่อให้ยอมรับและน่านโยบายไป
ปฏิบัติมากกว่าการบริหารงานแบบราชการ ทรัพยากร
ที่สำคัญที่ตัวแสดงในโครงสร้างชั้นนี้ต้องพึ่งพิงต่อส่วน
พัฒนาสังคมโครงการโดยตุงฯ คือ งบประมาณในการ
ดำเนินงาน ทั้งในช่วงที่มีการประชุม วางแผนงาน การ
เข้าประชาสัมพันธ์ในพื้นที่ และช่วงที่เกิดไฟไหม้ โดย
การสนับสนุนในรูปแบบของอาหาร และน้ำดื่ม ส่วนผล
ประโยชน์พื้นฐานในการเข้าร่วมเครือข่ายของตัวแสดง
ในโครงสร้างชั้นนี้ก็เช่นเดียวกลุ่มโครงสร้างชั้นที่หนึ่ง

1.3 โครงสร้างชั้นที่สาม ผู้ที่มีส่วนร่วมประกอบ
ด้วย นายอำเภอแม่ฟ้าหลวง ส่วนพัฒนาสังคมโครงการ
พัฒนาโดยตุง สถานีควบคุมไฟฟ้าพื้นที่ทรงงานโดยตุง
อบต.แม่ฟ้าหลวง กำนันและผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ทั้งหมด
27 หมู่บ้าน ในเขตอำเภอแม่ฟ้าหลวงและสมาชิกเครือ
ข่ายในหมู่บ้าน เป็นโครงสร้างเครือข่ายที่ขับเคลื่อน
การน่านโยบายไปปฏิบัติมากที่สุด

รูปแบบความสัมพันธ์ของเครือข่ายชั้นนี้ ผู้มีส่วน
ร่วมที่มีบทบาทหลักเป็นศูนย์กลางเครือข่าย 4 ตัว
แสดงได้อธิบายไปในข้างต้นแล้ว ส่วนผู้ที่มีส่วนร่วมที่
เพิ่มขึ้นมาในเครือข่ายชั้นนี้คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านทั้ง 27
หมู่บ้านในพื้นที่ และเครือข่ายทั้ง 27 หมู่บ้านมีความ
สัมพันธ์ในแนวราบในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการต่อกัน
โดยกำนันและผู้ใหญ่บ้านจะเป็นผู้ที่นำความสัมพันธ์
ไม่เป็นทางการในแนวราบเข้าสู่เครือข่ายหมู่บ้านของ
ตน ส่วน อบต. แม่ฟ้าหลวงนั้นมีความสัมพันธ์กับ
เครือข่ายในหมู่บ้านโดยตรง เพราะในแต่ละหมู่บ้าน
จะมีสมาชิก อบต. และเป็นสมาชิกของเครือข่ายด้วย
รูปแบบความสัมพันธ์ของส่วนพัฒนาสังคมโครงการ
พัฒนาโดยตุงที่มีต่อกำนันและผู้ใหญ่บ้านนั้น เป็น
รูปแบบที่ไม่เป็นทางการในแนวดิ่ง เนื่องจากในอดีต
โครงการพัฒนาโดยตุงจะทำหน้าที่คล้ายกับฝ่าย
ปกครองของอำเภอ คือให้บริการ ให้ความช่วยเหลือ
ด้านต่างๆ สร้างงาน สร้างอาชีพ ให้พื้นที่ทำกิน ให้
พื้นที่ในการสร้างที่อยู่อาศัย เป็นต้น ประชาชนในพื้นที่
เมื่อมีอายุ 13 ปี จะต้องมีการทำบัตร สมาชิกโครงการ
พัฒนาโดยตุง และทะเบียนบ้านของโครงการ ส่วน
พื้นที่ทำกินและที่อยู่อาศัย ทางโครงการพัฒนาโดยตุง
จะมีใบแสดงสิทธิในการเป็นเจ้าของให้แต่ไม่สามารถ
ซื้อขายกันได้ เป็นเพียงใบแสดงขอบเขตพื้นที่ที่ครอบ
ครองเท่านั้น

ดังนั้น แม่ว่าโครงการพัฒนาโดยตุงฯ จะไม่ใช่
ผู้บังคับบัญชา กำนัน ผู้ใหญ่บ้านโดยตรง แต่ก็มีอิทธิพล
เหนือความสัมพันธ์ ด้วยเหตุผลของการพึ่งพิงตาม
ที่ได้กล่าวมาในข้างต้น การขอความร่วมมือในเรื่อง
ใดๆ ก็ตาม ผู้นำของหมู่บ้านจะให้ความร่วมมือเป็น
อย่างดี ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างสถานีควบคุมไฟฟ้า
โดยตุงฯ กับกำนันและผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่พบว่า เป็น
ความสัมพันธ์ในแนวราบในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ
โดยเจ้าหน้าที่จะต้องพยายามสร้างความสนิทสนม
ความไว้วางใจให้เกิดกับผู้นำเหล่านี้ รวมทั้งต้องมีการ

แลกเปลี่ยนความช่วยเหลือต่างตอบแทนต่อกันในหลายๆ ด้าน เพราะทรัพยากรสำคัญของประชาชนคือ แรงงาน เป็นสิ่งที่หน่วยงานราชการขาดแคลน ดังนั้น หัวใจสำคัญของความสัมพันธ์ในเครือข่ายชั้นนี้ จึงเป็นความไว้วางใจของทุกฝ่ายที่มีต่อกัน ส่วนผลประโยชน์พื้นฐานในการเข้าร่วมเครือข่ายของตัวแสดงภาคประชาชนคือ ผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ความกินดีอยู่ดี ความสะดวกสบายในการดำรงชีวิต เป็นต้น

1.4 โครงสร้างเครือข่ายชั้นที่สี่ คือ เครือข่ายในภาพรวมทั้งหมด มีสมาชิก 26 ตัวแสดงและ 27 เครือข่ายย่อย แบ่งเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมหลัก 11 ตัวแสดง และผู้ที่มีบทบาทสนับสนุน 15 ตัวแสดง ซึ่งเป็นหน่วยงานราชการของส่วนกลางและส่วนภูมิภาคที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ รูปแบบความสัมพันธ์และทรัพยากรของตัวแสดงที่มีส่วนร่วมหลักได้อธิบายแล้วในข้างต้น ส่วนผู้ที่มีบทบาทสนับสนุน พบว่า เป็นรูปแบบความสัมพันธ์ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการในแนวราบ หมายถึง การร่วมมือกันตามข้อกำหนดของกฎหมาย แต่ไม่มีการบังคับบัญชาระหว่างหน่วยงานและร่วมมือกันโดยเน้นความความสัมพันธ์ส่วนตัวเป็นหลัก เป็นบุคคลที่รู้จักกันหรือมีความใกล้ชิดสนิทสนมต่อกัน เป็นต้น สำหรับทรัพยากรที่ตัวแสดงที่มีบทบาทสนับสนุนครอบครอง ได้แก่ ความเป็นองค์กรหน่วยงานราชการ มีบุคลากร และงบประมาณแม้ว่าจะไม่ได้รับงบประมาณที่เกี่ยวข้องกับนโยบายการป้องกันปัญหาหมอกควันโดยตรง แต่หน่วยงานเหล่านี้สามารถจัดสรรมาดำเนินการในกิจกรรม แผนงานที่เกี่ยวข้องกับนโยบายได้

2. การดำเนินงานในพื้นที่

ในพื้นที่ โครงการพัฒนาโดยตุง (พื้นที่ทรงงาน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้มีการจัดตั้งศูนย์อำนวยการร่วมการป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟป่า

ตามคำสั่งจังหวัดเชียงรายที่ 2767/2550 เมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน 2550 ส่งผลให้หน่วยงานต่างๆ ในเขตอำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงรายและพื้นที่ใกล้เคียง ร่วมมือกันในการดำเนินงานป้องกันปัญหาหมอกควันในพื้นที่ ซึ่งประกอบไปด้วยกิจกรรมหลักดังต่อไปนี้

2.1 การประชาสัมพันธ์ ให้แก่ประชาชนในพื้นที่โดยสถานีควบคุมไฟป่าโดยตุงแสดงบทบาทหลักประชาสัมพันธ์ให้แก่ประชาชนในหมู่บ้านและโรงเรียน และการทำข้อตกลงร่วมกัน (MOU) ระหว่างสถานีควบคุมไฟป่าโดยตุงกับหมู่บ้านในพื้นที่ ในเรื่องการงดเผา

2.2 การเก็บข้อมูลการในพื้นที่ แยกออกเป็นพื้นที่ต่างๆ โดยเฉพาะพื้นที่การเกษตรเพื่อชิงเผาดำเนินการร่วมกันระหว่าง สถานีควบคุมไฟป่าโดยตุง กำหนดผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ อบต.แม่ฟ้าหลวง และประชาชนในพื้นที่

2.3 การสร้างเครือข่ายหมู่บ้านอาสาป้องกันไฟป่า แม้ว่าสถานีควบคุมไฟป่าโดยตุงจะมีบทบาทหลักอย่างไรก็ตาม หน่วยงานอื่นๆ มีบทบาทอย่างมากในการสนับสนุน ได้แก่ โครงการพัฒนาโดยตุง หน่วยงานของอำเภอ เช่น หน่วยงานอนามัย หน่วยงาน กศน. หน่วยงานเหล่านี้ ทำหน้าที่ในการชี้แจง แนะนำ และโน้มน้าวประชาชนในพื้นที่ในการเข้าสู่เครือข่าย

2.4 การเสวนาทบทวนความรู้ เป็นการนำสมาชิกเครือข่ายอาสาสมัครป้องกันไฟป่าของแต่ละหมู่บ้าน ส่งตัวแทน 10 คน เพื่อมาอบรมร่วมกับหมู่บ้านอื่นที่มีพื้นที่ติดกัน แบ่งออกเป็น 3 โซน โซนละ 10 หมู่บ้าน ทำให้สมาชิกเครือข่ายในหมู่บ้านใกล้เคียงได้รู้จักกัน สามารถเชื่อมโยงติดต่อประสานงานกันได้

2.5 การลาดตระเวนเพื่อเฝ้าระวังและป้องกันไฟป่า แบ่งออกเป็น 3 โซน คือ (1) พื้นที่โดยรอบโครงการพัฒนาโดยตุง (พื้นที่ทรงงาน) อันมาจากพระราชดำริ เป็นพื้นที่สีแดง ห้ามเกิดไฟไหม้ 100%

หน่วยงานที่ลาดตระเวนร่วมกันคือ กองอาสารักษาดินแดนอำเภอแม่ฟ้าหลวง สถานีควบคุมไฟป่าดอยตุง สถานีตำรวจภูธรแม่ฟ้าหลวง ทหารราบที่ 3 กรมทหารราบที่ 17 หน่วยเฉพาะกิจทหารพราน 31 ส่วนงานพัฒนาสังคมของโครงการพัฒนาดอยตุง (2) พื้นที่ไชขาว คือพื้นที่รอบโครงการพัฒนาดอยตุงฯ เฝ้าระวังเป็นพิเศษ แต่ไม่เข้มข้นเท่าพื้นที่ไชแดง ถ้ามีไฟไหม้ต้องรีบดับ ผู้ดำเนินงานหลักคือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต.แม่ฟ้าหลวง และประชาชนในหมู่บ้าน (3) พื้นที่ชายขอบ คือพื้นที่ขอบรอบนอกเขตที่ติดกับอำเภอแม่ฟ้าหลวง ผู้ดำเนินงานเช่นเดียวกับพื้นที่โซนที่ 2 แต่จะมีหน่วยงานพื้นที่ใกล้เคียงเข้าร่วมด้วยเพื่อป้องกันไฟข้ามเขตเข้ามาในพื้นที่

2.6 กิจกรรมอื่นๆ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการนำนโยบายไปปฏิบัติทางอ้อม เช่น หน่วยงานเกษตรอำเภอร่วมกับหน่วยงานเกษตรของโครงการพัฒนาดอยตุงฯ ให้ความรู้เรื่องการทำปุ๋ยอินทรีย์ แก่ประชาชนในพื้นที่ และโครงการพัฒนาดอยตุงเป็นผู้มอบวัตถุดิบ ได้แก่ เปลือกกาแฟ มูลแพะ ซากดอกไม้สวยงามที่หมดอายุ ให้แก่ชาวบ้านในการการทำปุ๋ยหมัก เป็นต้น

2.7 กิจกรรมที่ดำเนินการเฉพาะภายในหมู่บ้าน ซึ่งดำเนินงานโดยผู้นำและประชาชนทุกคนในหมู่บ้าน (1) มีการจัดตั้งคณะกรรมการไฟฟ้า เพื่อดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันปัญหาหมอกควันจากไฟป่าและการเผาในที่โล่ง ตามที่กำหนดเป็นแผนงานไว้ (2) ดำเนินงานตามแผนงานได้แก่ รมรงค์ประชาสัมพันธ์เสียงตามสายในหมู่บ้านเกี่ยวกับการป้องกันไฟป่า ลาดตระเวนตรวจหาไฟ และป้องกันการลักลอบจุดในพื้นที่รับผิดชอบของหมู่บ้าน ทำแนวกันไฟ 1 กิโลเมตร การดับไฟหากเกิดไฟไหม้ในพื้นที่รับผิดชอบของหมู่บ้าน กิจกรรมอื่นๆ ได้แก่ ช่วยควบคุมการชิงเผาในพื้นที่ทำกิน ทำความสะอาดแนวกันไฟ

สรุปผลการวิจัย

ผู้ที่มีส่วนร่วมในเครือข่าย ประกอบด้วยภาคีรัฐภาคเอกชน 26 ตัวแสดงแบ่งเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมหลัก 11 ตัวแสดง และผู้ที่มีบทบาทสนับสนุน 15 ตัวแสดง และ 27 เครือข่ายย่อย ซึ่งเป็นประชาชนในพื้นที่ มีโครงสร้างความสัมพันธ์ 4 ระดับ ซึ่งปฏิสัมพันธ์ภายในโครงสร้างทุกระดับมีความรูปแบบความสัมพันธ์ทั้งรูปแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยกิจกรรมหลักของพื้นที่ คือ การประชาสัมพันธ์ การเก็บข้อมูล การสร้างเครือข่าย การให้ความรู้ การลาดตระเวนเพื่อเฝ้าระวังและป้องกันไฟป่า

การอภิปรายผล

การประเมินผลของเครือข่าย นอกจากการวัดผลการดำเนินงานว่าบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ อีกหนึ่งประการสำคัญของการวัดความสำเร็จของเครือข่ายคือ การร่วมมือร่วมใจในการดำเนินงานสำหรับเครือข่ายนโยบายปัญหาหมอกควัน พื้นที่โครงการพัฒนาดอยตุงฯ พบว่า มีการร่วมมือกันดำเนินงานในทุกภาคส่วน ผู้ที่มีส่วนร่วมในเครือข่ายจึงมีทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ THanariyawong (2003) พบว่าปฏิสัมพันธ์ที่ขับเคลื่อนการดำเนินงานของเครือข่ายมากที่สุดคือ ความสัมพันธ์ในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ โดยเฉพาะระหว่างหน่วยงานราชการด้วยกัน เนื่องจากแต่ละหน่วยงานมีต้นสังกัดของตนเอง การดำเนินงานจึงต้องอาศัยการพึ่งพาอาศัยระหว่างกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายนโยบายที่ได้รับมอบหมายจากต้นสังกัด สอดคล้องกับการศึกษาของ Yenyong (2017) พบว่าการนำนโยบายไปปฏิบัติที่ไม่มีประสิทธิผลเกิดจากองค์กรรัฐที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันในนโยบายมีเป้าหมายแตกต่างกันและมุ่งดำเนินงานตามกฎหมายแบบแผนของราชการมากเกินไป อย่างไรก็ตาม ข้อค้นพบที่สำคัญในรูปแบบความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการ

นี้ พบว่า ไม่ได้มีความเท่าเทียมกันเสมอไป เนื่องจากการครอบครองทรัพยากรที่แตกต่างกัน ส่วนงานพัฒนาสังคมของโครงการพัฒนาโดยดุงฯ เป็นหน่วยงานที่ดำเนินงานตามโครงการในพระราชดำริ และดำเนินงานในพื้นที่ที่ยาวนาน นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533 มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และมีความเข้าใจในพื้นที่ในทุกด้านทั้งมิติของสังคมและภูมิประเทศของ จึงส่งผลให้ส่วนพัฒนาสังคมมีอิทธิพลเหนือกว่าผู้มีส่วนร่วมที่เป็นหน่วยงานราชการ ส่วนภาคประชาชนโครงการพัฒนาโดยดุงฯ มีอิทธิพลเหนือกว่าเนื่องจากเป็นผู้ที่ให้ความช่วยเหลือและพัฒนาในทุกด้าน ทั้งการประกอบอาชีพ คุณภาพชีวิต การศึกษา และอื่นๆ มีความสอดคล้องกับการศึกษาของ Luzi, Hamouda, Sigrist and Tauchnitz (2008) ซึ่งลักษณะดังนี้ทำให้เครือข่ายมีความหลากหลายมากขึ้นและไม่เกิดการผูกขาดความเป็นศูนย์กลางเครือข่ายเฉพาะภาครัฐเพียงฝ่ายเดียว

ข้อเสนอแนะ

1. รัฐควรควรออกมาตรการส่งเสริมให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในเครือข่าย โดยเฉพาะหน่วยงานเอกชนที่มีอิทธิพลต่อประชาชนในพื้นที่ เช่น หน่วยงานองค์กร สถานประกอบการที่เป็นแหล่งรายได้ของคนในชุมชน จากการศึกษาเครือข่ายนโยบายในพื้นที่โครงการโดยดุง (พื้นที่ทรงงาน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จะพบว่า ประชาชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันและคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมโดยเฉพาะในทางเศรษฐกิจจึงร่วมมือกันอย่างดีในการป้องกันและแก้ไขปัญหา
2. จากการศึกษา พบว่า โครงการพัฒนาโดยดุงฯ มีบทบาทในการพัฒนาพื้นที่และมีความเข้าใจในบริบทของพื้นที่ ซึ่งหน่วยงานที่มีความพร้อมและสามารถดำเนินการในลักษณะนี้ได้ คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนั้น ภาครัฐจึงควรส่งเสริมให้เพิ่มบทบาทด้านการพัฒนามากขึ้น เนื่องจากมีความเข้าใจในบริบทพื้นที่มากกว่าหน่วยงานภายนอก มีความพร้อมทางด้านทรัพยากร มีความใกล้ชิดกับประชาชนในพื้นที่ รวมทั้งยังเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากปัญหาหมอกควันในพื้นที่ของตนเองด้วย

Reference

- Ar parkaro, S. (2004). *Network: Nature, Knowledge and Management*. Bangkok: Project for enhancing learning for the community. [In Thai]
- Boontian, S. (2012). Patterns of Participatory Public Policy Formulation by Area Healthy Assembly. *Humanities and Social Sciences*, 29(2), 133-163. [In Thai]
- Charoensiri, J. (2013). *Local network organization with Participation: Case Studies of Kok Hinlard community forest and Kok Nong No community forest, Maha Sarakham province*. Thesis of Master of Public Administration, National Institute of Development Administration. [In Thai]
- CharoenWongsak, K. (1994). *Strategies for Success in Educational Reform*. Bangkok: Succuss Media. [In Thai]
- Cook, K. S. (1977). Exchange and power in networks of interorganizational relations. *The Sociological Quarterly*, 18(1), 62-82.
- Dye, T. R. (2008). *Understanding public policy*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Edwards, G. C., & sharkansky, I. (1978). *The policy predicament: Making and implementing public*. San Francisco, CA: W. H. Freeman.
- Harnkiattiwong, T., Thammahot, R., Chardchawarn S. & Dejanipont, T. (2017). Networks for Priventing the Problem of haze in the lepper Northern Region. *Ph.D. in Social Seiences Journal*, 7(3), 41-53.
- Kenis, P., & Schneider, V. (1991). Policy networks and policy analysis: Scrutinizing a new analytical toolbox. In B. Marin & R. Mayntz (Eds.), *Policy networks, empirical evidence and theoretical considerations* (pp. 25-59). Frankfurt, Germany: Campus Verlag.
- Kim, D. W. (2001). *Intelligent transportation systems: A multilevel policy network*. A Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy (Public Administration and Policy), Virginia Polytechnic Institute and State University.
- Kruathep. V. (2007). *Network: Innovation of Local Government Working*. Bangkok: Research Fund (TRF). [In Thai]
- Luzi, S., Abdelmoghny, H. M., Sigrist, F., & Tauchnitz, E. (2008). Water policy networks in Egypt and Ethiopia. *The Journal of Environment Development*, 17(3), 238-268.
- Mazmanian & Sabatier. (1983). *Implementation and Public Policy: With a New Postscript*. University Press of America.
- Meloney, W. A., Jordan, G., & McLaughlin, A. M. (1994). Interest groups and public policy: The insider/outsider model revisited. *Journal of Public Policy*, 18(1), 17-38.

- Menahem, G. (1998). Policy paradigms, policy networks and water policy in Israel. *Journal of Public Policy*, 18(3), 283-310.
- Pholsri, S. (2007). *Learning Network in Community Development* (2^{ed}). Bangkok: Odeon store. [In Thai]
- Phothisita, C. (2009). *Science and Art of Qualitative Research* (4^{ed}). Bangkok: Amarin Printing. [In Thai]
- Pollution control department. (2010). *Report on Thailand's Pollution Situation in 2008*. Bangkok: Pollution control department. [In Thai]
- Pollution control department. (2011). *Report on Thailand's Pollution Situation in 2010*. Bangkok: Pollution control department. [In Thai]
- Rhodes, R. A. W. (1988). *Beyond westminster and whitehall: The sub-central government of Britain*. London: Unwin Hyman.
- Rhodes, R. A. W. (2006). Policy networks analysis. In M. Moran, M. Rein, & R. E. Goodin. (Eds.), *The Oxford Handbook of public Policy* (pp. 425-447). New York: Oxford University Press.
- Smith, M. J. (1992). The agricultural policy community: Maintaining a closed relationship. In D. Marsh & R. A. W. Rhodes (Eds.), *Policy networks in British government* (pp. 27-50). Oxford: Clarendon Press.
- Smith, M. J. (1993). *Pressure, power and policy: State autonomy and policy networks in British and the United States*. New York: Harvester Wheatsheaf.
- Suwannasoon, P. (2012). Pollution from the haze in the Northern Region. Problems and guidelines. *Research and development papers*, 11(117), 23-29. [In Thai]
- THanariyawong, P. (2003). Nong Hoi Village Disaster Management Network, Thon Hong District, Phrom Khiri District Nakhon Sri Thammarat. *Academic Services Journal, Prince of Songkla University*, 24(1), 51-71. [In Thai]
- Unthongdee, N. (2013). *Public Participation in Prevention and Solution of Haze Air Pollution in Mae Hong Son Province*. Thesis of Master of Science, National Institute of Development Administration. [In Thai]
- Waarden, F. V. (1992). Dimensions and types of policy networks. *European Journal of Political Research*, 21(1-2), 29-52.
- Yenying, S. (2017). Tap Water Management of Local Government in Samuth Phakran Province. *Public and Private Management Innovation Journal*, 5(2), 125-142. [In Thai]